

ΡΙΚΑ ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ

Αυτοί που επέζησαν

Αντίσταση, εκτόπιση, επιστροφή. Θεσσαλονικείς Εβραίοι στη δεκαετία του 1940

Εκδόσεις Πόλις, 2014

Επιχειρώ να αφηγηθώ την κοινή ιστορία της καταστροφής, όπως τη μοιράστηκαν διαφορετικά άτομα υπό διωγμό, άνθρωποι που πήραν διαφορετικούς δρόμους, οι οποίοι άλλοτε συναντήθηκαν και άλλοτε απέκλιναν. Εστιάζοντας σε πολλές μαρτυρίες, στη μία μετά την άλλη -που γράφηκαν και καταγράφηκαν σε

διαφορετικές στιγμές και πλαίσια- μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν την ίδια εμπειρία, είναι δυνατόν να συλλάβουμε τόσο την ατομικότητα της κάθε αφήγησης χωριστά, όσο και τις αναμνήσεις που μοιράζονται από κοινού, χωρίς να επιβάλλουμε πρόωρα μια ενιαία φωνή στις αφηγήσεις αυτές.

Για την τεράστια πλειονότητα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, η Shoah σήμαινε θάνατο στα στρατόπεδα του Άουσβιτς-Μπίρκεναου. Υπό αυτή την έννοια, οι ιστορίες που αφηγούμαι είναι περιθωριακές. Ωστόσο, ένα κομμάτι της μελέτης της ιστορίας της Shoah συνίσταται στο να βρεθούν απαντήσεις στο εξής κρίσιμο ερώτημα: Πώς μπορούμε να μετατρέψουμε όσα γνωρίζουμε για ένα επεισόδιο ή για ένα τεκμήριο σε κατανόηση των όσων συνέβησαν; Διατυπωμένη με διαφορετικούς όρους, η ερώτηση αυτή σήμαινε για μένα: Πώς οι πληροφορίες που μπορώ να ανακτήσω για την εμπειρία ορισμένων ομάδων μπορούν να μεταφραστούν στην κατανόηση μιας εποχής; Η ερώτηση αυτή κατεύθυνε την έρευνά μου όταν προσπαθούσα να διακρίνω τις λε-πτομέρειες και να συνθέσω το πλαίσιο ενώ η ίδια αυτή ερώτηση αποτέλεσε και το νήμα που διατρέχει την αφήγησή μου. Σε τελευταία ανάλυση, αυτοί που παράγουν ιστορία είναι πάντοτε άνδρες και γυναίκες. Η δική τους αίσθηση των διαθέσιμων επιλογών και η δράση που αναλαμβάνουν δεν είναι αναγκαστικά ανάλογη των απρόσωπων δομών που αποτελούν τις αναλυτικές κατηγορίες με τις οποίες εργάζεται ο ιστορικός. Πολύ συχνά, η έρευνα στο πεδίο της συγκυρίας της Κατοχής και της εκτόπισης μας εκπλήσσει, φέρνοντας μπροστά στα μάτια μας ατομικές πράξεις και υποκειμενικές εμπειρίες που διαπερνούν τις κοινωνικές και τις πολιτικές δομές. Πρόκειται συνήθως για πράξεις που δεν άλλαξαν τον ρου της ιστορίας, αλλά αποτέλεσαν την κρίσιμη διαφορά, σωτήρια ή ολέθρια, για τα άτομα, για τον κύκλο τους, για την κοινότητά τους.

Θέλησα να γράψω ένα βιβλίο επανεξετάζοντας αρχεία και μαρτυρίες, αντιπαραβάλλοντας τα με τη συλλογική μνήμη και αναστοχαζόμενη τη δυναμική της "ελληνοεβραϊκής ταυτότητας". Διερωτήθηκα, επίσης, ποια θα ήταν η κατάλληλη γλώσσα για να περιγράψω όσα συνέβησαν. Και όπως όλοι οι ιστορικοί της καταστροφής των Εβραίων της Ευρώπης, ήρθα και εγώ αντιμέτωπη με το οικείο και ταυτόχρονα ξένο αίσθημα που ακόμη μας προκαλεί η Shoah.